

NØGLETAL OG PUBLIKATIONER 2022

	2019	2020	2021	2022
ORGANISATION				
Hvor mange bestyrelsesmedlemmer er udpeget på baggrund af særlige professionelle kompetencer?	4	4	4	4
Hvordan er kønsfordelingen i museets bestyrelse?	K2 M5	K2 M5	K2 M5	K3 M4
Hvad er aldersgennemsnittet i museets bestyrelse?	58	59	60	59
PERSONALE				
Har museet fastansatte videnskabelige medarbejdere, der uddannelsesmæssigt modsvarer museets ansvarsområde	Ja	Ja	Ja	Ja
Hvor mange fastansatte årsværk rådede museet over i sidste kalenderår?	49,6	45,6	41,3	44
Heraf antal fastansatte videnskabelige årsværk?	28,2	20,92	20,4	21,4
Heraf antal fastansatte på ph.d niveau eller derover?	2,8	3	3,4	4
Hvor mange fastansatte årsværk udgjordes af fleksjobs eller lignende ordninger?	12	11,12	11,1	11,2
Hvor mange årsværk blev udført af medarbejdere i tidsbegrænset projektansættelse?	8,8	10,85	6	14,1
Heraf antal videnskabelige årsværk i tidsbegrænsede ansættelser?	8,8	10,85	6	14,1
Hvor mange årsværk (anslået) blev udført af frivillige?	2	2	2	2
BYGNINGER OG DRIFTSTILSKUD				
Hvor mange geografiske adskilte og bemandede besøgsadresser driver museet?	5	5	5	5
Hvor mange af disse er lokalhistoriske arkiver?	1	1	1	1
Hvor stor en procentdel af museets samlede udgifter blev sidste kalenderår brugt til husleje/prioritetsgæld, ejendomsskatter, bygningsdrift og pleje af udendørsarealer?	5,1%	4,1%	4,4%	4,3%
Angiv hjemstedskommunens ordinære tilskud til museumsdriften i det sidste beregnet pr. indbygger?	GK& LK 65,4	GK & LK 66,84	GK & LK 68,1	GK & LK 69,5%

	2019	2020	2021	2022
FORSKNINGSPUBLIKATIONER TILKNYTTET MUSEETS ANSVARSOMRÅDE PUBLICERET SIDSTE KALENDERÅR?				
Antal arkæologiske forskningspublikationer	4	3	9	4
Heraf antal eksternt fagfællebedømte og/eller publiceringer i serier og forlag på Forskningsministeriets autoritetslister	4	3	6	4
Antal forskningspublikationer indenfor Nyere tids kulturhistorie og etnografi?	0	1	0	2
Heraf antal eksternt fagfællebedømte og/eller publiceringer i serier og forlag på Forskningsministeriets autoritetslister	0	1	0	0
Antal kunsthistoriske forskningspublikationer	0	0	0	0
Heraf antal eksternt fagfællebedømte og/eller publiceringer i serier og forlag på Forskningsministeriets autoritetslister	0	0	0	0
Antal naturhistoriske forskningspublikationer	0	0	0	0
Heraf antal eksternt fagfællebedømte og/eller publiceringer i serier og forlag på Forskningsministeriets autoritetslister	0	0	0	0
Hvor mange øvrige museumsfaglige forskningspublikationer har museet publiceret sidste kalenderår, f.eks. forskning i formidling?	1	1	2	0
Hvor mange af publikationerne blev udarbejdet med udenlandske samarbejdspartnere?	1	2	6	2
Hvor mange blev udarbejdet i samarbejde med danske museer?	0	1	1	1
Hvor mange blev udarbejdet i samarbejde med danske universiteter?	2	2	3	1
Hvor mange af de fagfællebedømte publikationer er publiceret nationalt?	3	1	0	1
Hvor mange af de fagfællebedømte publikationer er publiceret internationalt?	2	3	7	2
FORMIDLING				
Hvor mange af museets formidlingsmedarbejdere har en kompetencegivende uddannelse inde for formidling eller undervisning?	8*	8	14	13
Hvor mange særudstillinger har museet vist i sidste kalenderår?	13	4	5	5
Hvor mange arrangementer, omvisninger/foredrag/workshops o.l. i museet (minus skoleundervisning) er gennemført i sidste kalenderår?	166	206	154	175

* ASM, AE, ADA, HES, LOS, MB, CEB, DF

	2019	2020	2021	2022
Heraf for særlige grupper med outreach-perspektiv	28	11	6	5
Hvor mange arrangementer uden for museet (f.eks. byvandringer) har museet gennemført i sidste kalenderår?	40	33	59	316*
Hvor mange undervisningspublikationer (trykt eller digitalt) har museet produceret i sidste kalenderår?	1	1	0	3
BRUGERE				
Hvor mange brugere besøgte museet eller deltog i museets annoncerede arrangementer sidste kalenderår?	96.179	82.954	77.583	93.601
Hvor mange brugere deltog i museets offentlige og annoncerede arrangementer andre steder end på museets adresser?	5.627	751	470	1.613
Hvor mange deltog i museets aktiviteter ved arrangementer, hvor museet ikke var arrangør?	13.804	0	1423	883
Hvor mange hold fra daginstitutioner har deltaget i museets formidlingsaktiviteter i sidste kalenderår?	13	8	16	7
Hvor mange grundskoleklasser har deltaget i museets undervisningsaktiviteter i sidste kalenderår?	96	145	163	161
Hvor mange klasser fra ungdomsuddannelserne har deltaget i museets undervisningsaktiviteter i sidste kalenderår?	8	7	6	15
Hvor mange hold fra andre uddannelser har deltaget i museets undervisningsaktiviteter i sidste kalenderår?	1	7	11	9
Hvor mange elever og studerende har modtaget museets vejledning i forbindelse med projektarbejde mv.?	20	24	19	7
Online formidling				
Hvor mange besøg har der været på hjemmesiden sidste kalenderår?	78.382	110.041	65.043	79.689
Følgere på Museum Lolland-Falsters - Facebook	2.038	2.724	3.437	3.926
Følgere på De gamle Huse - Facebook	1.602	1.793	2.073	2.314
Følgere på Lola - Facebook		873	1.276	1.364
Følgere på Reventlow-Museet Pederstrup - Facebook	748	975	1.497	1.763
Følgere på Museum Obscurum - Facebook	983	1.358	2.023	2.225
Hvor mange annoncerede åbningstimer efter kl. 16 havde museet sidste kalenderår?	218	93	166	114
Hvor mange annoncerede åbningstider havde museet i weekenddage før kl. 16 sidste kalenderår?	832,5	719	798	845

* Inkl. Sundfarten

	2019	2020	2021	2022
UDSTILLINGSSTEDERNES BESØGENDE				
Sundfarten				2.848
Stiftsmuseet	8.106	14.359	8.870	6.644
Frilandsmuseet	9.805	10.424	9.520	13.067
Reventlow Museet Pederstrup	3.359	1.912	3.814	4.355
Arrangementer i parken, cafeen og Ridehuset	2.200	2.500	3.600	5.659
Park besøgende ^{iv}	15.000	15.000	15.000	15.000
Museum Obscurum	3.971	4.437	4.277	6.628
Den gamle købmandshandel	3.148	2.793	1.852	5.412
Turistinformation	5.669	5.438	4.329	5.790
Restaurant Czarens Hus	0	0	0	1.340
Klosterruinen – tælles fra 2019	24.362	24.362	24.362	24.362
I alt	75.620	81.725	75.624	91.105
INDSAMLING OG UDSKILLELSE				
Hvor mange genstande/værker/præparater blev optaget i samlingen i sidste kalenderår?	1.912	33.076	4.089	5.453
Hvor mange af disse er indsamlet i relation til museets forskning?	1.912	33.076	4.089	5.453
Hvor mange af disse er underlagt klausuler?	0	0	0	0
Hvor mange genstande/værker/præparater har museet udskilt fra samlingen i sidste kalenderår?	99	135	1032	0
REGISTRERING				
Hvor stor en procentdel af museets samling er fuldt registreret, analogt eller digitalt? angives i %	95%	95%	95%	95%
Hvor stor en procentdel af museets samling er indberettet til Museernes Samlinger?	92%	92%	92%	92%
Hvor mange inventarnumre har museet indberettet i sidste kalenderår?	3.416*	1.490	2.468	1.287
DANEFÆ				
Antal genstande registreret i forbindelse med sagsbehandling af detektorfund indleveret som danefæ	2.140	1.205	685	1.109
BEVARING				
Hvor mange inventarnumre er der i samlingen?	122.494*	121.609	124.897	126.097
Hvor stor en procentdel af museets samlinger hører bevaringsmæssigt til i følgende kategorier:				
Formidlingseget tilstand	33%	40%	40%	40%

NB! Med implementeringen af SARA opgøres tallet fremadrettet som objekter.

Stabiliseret tilstand	55%	48%	48%	48%
Behandlingskrævende tilstand	8%	8%	8%	8%
Svært skadet tilstand	4%	4%	4%	4%
SAMARBEJDE MED KOMMUNERNE OM MUSEUMSLOVENS KAP. 8	2019	2020	2021	2022
NT: Hvor mange gange har museet indgivet høringssvar i forbindelse med planarbejdet i sidste kalenderår?	12	19	4	7
NT: Hvor mange gange har myndigheden fulgt museets høringssvar?	3	2	1	1
A: Hvor mange gange har museet indgivet høringssvar i forbindelse med planarbejdet i sidste kalenderår? ^{ix}	21	45	25	20
A: Hvor mange gange har myndigheden fulgt museets høringssvar? ^x	5	16	13	7
Hvor mange gange har museet været i dialog med byggherrer om formidlingstiltag i forbindelse med arkæologiske udgravninger?	2	1	0	2
Hvor mange mindre arkæologiske forundersøgelser har museet gennemført i sidste kalenderår?	2	6	8	3
Hvor mange egenfinansierede arkæologiske undersøgelser har museet gennemført i sidste kalenderår?	1	1	1	1
Nedrivningssager Guldborgsund	26*	232	103	9
Indsigelser	2	5	2	2
Nedrivningssager Lolland	136	156	116	55
indsigelser	2	5	0	1
ARKIV				
Antal hyldemeter	151	151	140*	120*
Tilvækst	1,2m.	0	0	1
Antal gæster	45	22	8	15
Antal skriftlige henvendelser ^{xiii}	57	61	73	69
Årsværk	0	0	0	0
Frivillige timer	390	282	282	270
Medarbejder i fleksjob	0,4	0,4	0,4	0,4

* skyldes oprydning

TURISTINFORMATION	2019	2020	2021	2022
Telefon/mail henvendelser	935	945	565	1.149
Danske turister	2.569	3.059	2.469	2.514
Tyske turister	1.770	1.323	1.095	1.900
Engelske turister	42	18		
Svenske turister	85	2	13	66
Norske turister	25	16	2	13
Benelux turister	64	53	63	78
Andre	179	22	122	170
Samlet antal	5.669	5.438	4.329	5.790

Fast personale 2022		
Elisabeth Abildtrup	Sekretær, webkoordinator	
Marie Brinch	Museumsinspektør/Arkæolog	
Cecilie Bønnelycke	Museumsinspektør/Historiker	
Anne Vibeke Knöchel Christensen	Museumsinspektør/Arkæolog	
Kim Czuba	Museumsassistent	
Alexandra Andersen Damgaard	Museumsinspektør/Historiker	
Peter C. M. Deichmann	Arkæolog	
Steen Forsberg	Museumsassistent	
Rasmus Fürst	Museumsassistent	
Daniel Gross	Museumsinspektør/Arkæologi	
Peter Wilcken Hacke	Museumsassistent	
Mette Steen Egholm Hansen	Arkæolog	
Bo Mejer Hansen	Bogholder	
Christina Hansen	Museumsassistent	
Thor Holmboe	Museumsassistent	
Bettina Høppner	Serviceassistent	
Anna-Elisabeth Jensen	Souschef/Arkæolog	
Carsten Malmros Jensen	Tømrer og tækker	
Søren Jensen	Arkæolog	
Rasmus Thorup Kildegaard	Formidlingsinspektør	
Jannice Kristiansen	Arkæolog	
Martin Rosenkrans Larsen	Håndværker	
Leif Plith Lauritsen	Leder drifts- og bygningsbevaring	
Line Aaberg Lund	Arkæolog	
Simon Madsen	Museumsassistent	
Dorthe Fibæk Magnusson	Butiksleder	
Anne-Lotte Sjørup Mathiesen	Formidlingsinspektør/Historiker	
Signe Fog Mogensen	Arkæolog	
Thomas Bogtoft Møller	Museumsassistent	
Bjørnar Måge	Museumsinspektør/Arkæolog	
Marianne Nielsen	HR og administration	
Pia Nielsen	Museumsassistent	
Anders Rasmussen	Museumsinspektør/Arkæolog	Fratrædt 31/5
Louise Sebro	Museumsinspektør/Historiker	
Ulla Schaltz	Direktør/Etnolog	
Henrik Schilling	Kommunikationskoordinator	
Erling Jermin Skinbjerg	Servicemedarbejder	Ansæt 1/3
Ida Sonberg	Butiksmedhjælp og guide	

Niels Stryger	Museumsassistent	
Henrik Skaaning Sørensen	Museumsassistent	
Kasper Høhling Søsted	Museumsinspektør/Arkæolog	
Ida Lolk Toghøj	Arkæolog	
Projektansatte (akademikere)		
Federica Foresi	Arkæolog	
Jannie van Deurs Formann	Arkæolog	Ansæt 14/2
Andreas Chemnitz Koudal Frederiksen	Arkæolog	Ansæt 1/2
Sofie Bernth Højlund Hansen	Arkæolog	
Søren Rexbye Hansen	Arkæolog	
Sterre Klaver	Arkæolog	Ophørt 31/12
Elisabeth Kruse	Feltassistent	Ophørt 31/12
Kimmie Manniche	Feltassistent	Ansæt 14/2
Sophie McAulay	Arkæolog	
Nikolaj Clemens Skriver Møller	Arkæolog	
Elisabeth Holm Nielsen	Etnolog, barselsvikar	
Bente Philippsen	Arkæolog	Ophørt 31/12
Sandra Söderlind	Arkæolog	
Poul Christian Thomsen	Arkæolog	
Amel Rahba Vestgaard	Registrator	1/6-31/12
Melissa Villumsen	Feltassistent	3/1-16/12
Kirsten Wraa	Turistmedarbejder	
Øvrige timeløns- og/eller projektansatte		
Josefine Spandet Ethelberg	EGN ambassadør	Ansæt 9/5
Josephine Fussinger	Butiksmedhjælp (sommerfugl)	1/5-31/8
Johan Bech Grønning	Butiksmedhjælp (sommerfugl)	20/6-31/8
Maja Holst	Butiksmedhjælp	
Katharina Fredslund Jacobsen	EGN ambassadør	
Sofie Krog Jensen	Butiksmedhjælp	Ansæt 1/4
Asger Barsøe Nielsen	Butiksmedhjælp (Escape Room)	Ansæt 3/10
Camilla Nørbæk Jørgensen	Butiksmedhjælp (sommerfugl)	1/4 - 31/7
Joachim Richard Schaltz	Butiksmedhjælp (Escape Room)	Ansæt 3/10
Ingeborg Schaltz	Butiksmedhjælp	Ansæt 12/5

Løntilskud		
Amel Rahba Vestgaard	Museumsassistent	1/3-31/5
Aktiv beskæftigelsesindsats		
Marialeah Jensen	Guldborgsund Kommune	20/4-
Victor Søgaard Andersen	Lolland Kommune	14/6-
Lars Mørk Hansen	Lolland Kommune	9/5-4/11
Cecilie Kørup	Guldborgsund Kommune	21/4-3/5
Gitte Frøhling	Lolland Kommune	1/1-31/1
Erhvervspraktikanter		
Folke Eiriksson	Rødkilde Skole	14/11-18/11

Artikler og Monografier udgivet i kalenderåret 2022

Medarbejdere på Museum Lolland-Falster er fremhævet.

Museets medarbejdere har i vidt omfang bidraget til Trap Danmark, bind 25 (ISBN: 9788771810240). Da der ikke er tale om selvstændige bidrag, kan forfatterne ikke citeres individuelt. Bidragene til Trap Danmark er derfor ikke medregnet i årets opgørelse over fagfællebedømte udgivelser og BFI-point. De pågældende bidrag er markeret nedenfor med foranstående "//" .

ARKÆOLOGI

Bennike, O., **Philippsen, B., Groß, D.**, Jessen, C., 2022. Holocene shore-level changes, southern Lolland and Femern Belt, Denmark. *Journal of Quaternary Science* 1–12. <https://doi.org/10.1002/jqs.3479>

projektansat medarbejder / fastansat museumsinspektør

ekstern fagfællesbedømt

We propose a new shore-level curve for southern Lolland and the Femern Belt in south-eastern Denmark based on a compilation of more than 600 radiocarbon ages of organic material and shells of marine molluscs. Mires existed in the deeper parts of the Femern Belt during the Early Holocene, and a large lake formed as water level gradually rose. The lake phase was followed first by a brackish-water phase from c. 8500 cal a bp and by a marine phase after c. 7800 cal a bp when the relative sea-level was ~8 m lower than at present. Over the past 6500 years sea level has gradually risen by ~2 m and reached its highest level in recent times. There are no indications of a higher than present sea level in the area and no indications of 1–2 m sea-level oscillations as reported from other parts of the region. The relative sea-level curve for southern Lolland differs from relative sea-level curves from northern parts of Denmark, which are more influenced by glacio-isostatic uplift. Southern Lolland has been uplifted by 4–5 m over the last 8000 years, whereas the Limfjord region in northern Denmark has been uplifted by around 12 m during the same period.

Corradini, E., **Groß, D.**, Wunderlich, T., Lübke, H., Wilken, D., Erkul, E., Schmöcke, U., Rabbel, W., 2022. Finding Mesolithic Sites: A Multichannel Ground-Penetrating Radar (GPR) Investigation at the Ancient Lake Duvensee. *Remote Sensing* 14, 781. <https://doi.org/10.3390/rs14030781>

fastansat museumsinspektør

ekstern fagfællesbedømt

The shift to the early Holocene in northern Europe is strongly associated with major environmental and climatic changes that influenced hunter-gatherers' activities and occupation during the Mesolithic period. The ancient lake Duvensee (10,000–6500 cal. BCE) has been studied for almost a century, providing archaeological sites consisting of bark mats and hazelnut-roasting hearths situated on small sand banks deposited by the glacier. No method is yet available to locate these features before excavation. Therefore, a key method for understanding the living conditions of hunter-gatherer groups is to reconstruct the paleoenvironment with a focus on the identification of areas that could possibly host Mesolithic camps and well-preserved archaeological artefacts. We performed a 16-channel MALÅ Imaging Radar Array (MIRA) system survey aimed at understanding the landscape surrounding the find spot Duvensee WP10, located in a hitherto uninvestigated part of the bog. Using an integrated approach of high-resolution ground radar mapping and targeted excavations enabled us to derive a 3D spatio-temporal landscape reconstruction of the investigated sector, including paleo-bathymetry, stratigraphy, and shorelines around the Mesolithic camps. Additionally, we detected previously unknown islands as potential areas for yet unknown dwelling sites. We found that the growth rates of the islands were in the order of approximately 0.3 m²/yr to 0.7 m²/yr between the late Preboreal and the Subboreal stages. The ground-penetrating radar surveying performed excellently in all aspects of near-surface landscape reconstruction as well as in identifying potential dwellings; however, the direct identification of small-scale artefacts, such as fireplaces, was not successful because of their similarity to natural structures.

Grøn, O., Hansson, A., Hale, J.C., Phillips, C., Zander, A., **Groß, D.**, Nilsson, B., 2022. Mapping Stone Age Sites by Topographical Modelling: Problems and Possibilities, in: D'Amico, S., Venuti, V. (Eds.), Handbook of Cultural Heritage Analysis. Springer International Publishing, Cham, pp. 1595–1642. https://doi.org/10.1007/978-3-030-60016-7_54

fastansat museumsinspektør

ekstern fagfællesbedømt

Topographical/bathymetric archaeological modelling of potential Stone Age settlement zones has been criticized for operating in a world of its own and producing results with a poor relation to the real world. As landscape archaeologists who use modelling and an awareness of the importance of being able to detect Stone Age sites effectively in relation to GIS-based management and protection as well as research, we find it important to extend the debate about modelling. This includes its more advanced forms such as agent-based modelling (ABM) to a point where it interfaces in a convincing way with the available archaeological, ethnographic/social anthropological, landscape ecological, as well as geomorphological data and knowledge.

Jensen, A.-E., 2022. Dania Slavica: Sydsjælland, Lolland-Falster og Møn i vikingetid og tidlig middelalder. Aarhus Universitetsforlag, Aarhus.

fastansat medarbejder

ekstern fagfællesbedømt

Lolland og Falster var i vikingetid og tidlig middelalder et vigtigt grænseområde mellem slavisk og skandinavisk kultur. Slaviske stednavne og den altdominerende tilstedeværelse af slavisk inspireret Østersøkeramik dokumenterer de danske øers tætte forbindelse med det slaviske område syd for Østersøen. Det arkæologiske materiale sammenholdes med de skriftlige kilder og kulturlandskabet. Selv om Lolland og Falster i dag opfattes som en ganske almindelig del af Danmark, var de dengang den danske kongemagts bufferzone mod andre magthavere i Østersøen. Hele Østersøen var et grænseområde præget af konflikter, forhandlinger, pirateri og gidseltagning. Lolland og Falster var øerne midt mellem i den vestlige Østersø med mange skattefund, sejlspærringer i bugter og vige, men mangel på magtcentre som internationale handelspladser og centrale kongeborge.

// **Lauritsen, L.P.** 2022. Trygge Slot. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 83. Gad: Trap Danmark.

Voldstedet er med sine mere end 70.000 m² og en omkreds på ca. 1,5 km, en af de største kendte befæstninger fra vikingetiden.

NYERE TID

Christensen, H., 2022. Gravminderne på Nordfalster (fortsættelse). Lokalhistorisk Forening for Nordfalster. Årsskrift 2022, 21-34.

ekstern medarbejder

Med dette fjerde og sidste indlæg i årsskriftet for Nordfalster har forfatteren været rundt om gravminderegistreringens "indfaldsvinkler" med eksempler fra de 13 nordligste kirkegårde på Falster, hvor hun også over en årrække har afholdt kirkegårdsvandring, som afsluttedes med de to sidste kirkegårde i 2021.

// **Tønder Buur, L.**, 2022. Sukkeret - Lollands hvide guld. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 48–51. Gad: Trap Danmark.

tidligere medarbejder

Den danske sukkerroedyrkning og sukkerindustri begyndte i 1870'erne. Dyrkning af sukkerroer kræver både god og kalkrig jord og en god jordbearbejdning. Sukkerroedyrkingen blev koncentreret til de fede jorde på Fyn, Sjælland, Lolland-Falster og Møn med de kalkrige jordforhold. Initiativrige rigmænd, som godsejere, land- og købmænd forsøgte at oprette fabrikker til produktion af dansk sukker. Omkring år 1870 var flere sideløbende initiativer i gang.

Brødrene Johan Ditlev og Erhard Frederiksen tog initiativ til en større dansk sukkerproduktion. De satte gang i sukkerroedyrkingen og opførte sukkerfabrikken Lolland ved Holeby på Lolland i 1872. Sukkerfabrikken Lolland blev grundlagt som den første danske sukkerfabrik i 1872. Men det blev De Danske Sukkerfabrikker (DDS)s Sukkerkøgeri i Odense, der blev indviet i 1873 blot to uger før fabrikken Lolland i januar 1874. I 1877 tvang et underskud brødrene Frederiksen til at indstille produktionen, og DDS købte fabrikken Lolland i 1880.

Igenem 1800-tallet blev det almindeligt, at danske arbejdsgivere gjorde brug af udenlandsk arbejdskraft. Først var det svenske landarbejdere, men i 1893 rekrutterede DDS første gang 400 polske piger til Vestlolland som sæsonarbejdere i roemarkerne, og opførte boliger til dem. Boligerne blev kaldt polakkaserner. Første verdenskrigs udbrud i august 1914 vanskeliggjorde hjemrejsen for sæsonarbejderne. Efter krigen var den østeuropæiske indvandring lille, og arbejdsgiverne manglede arbejdskraft. blev sidste år, hvor danske arbejdsgivere kunne rekruttere polsk arbejdskraft.

Før første verdenskrig mødtes polakkerne med landsmænd i den katolske kirke. De vendte de hjem hver vinter og havde ikke brug for institutionaliserede polske fællesskaber i Danmark. Det blev anderledes efter første verdenskrig, hvor polakkerne blev i Danmark og gerne ville værne om polskheden og den polske kultur. Polske foreninger blev oprettet i Nakskov og i Nykøbing F. i 1925 med polske biblioteker, brevskrivning, aftenskole og ungdomsgrupper. Polakkerne holdt fast i de gamle polske traditioner, og tog samtidig de danske traditioner til sig. De polske hjem var indrettet med religiøse billeder og figurer. Samtidig var den danske kultur repræsenteret med Dannebrog side om side med det polske flag.

// **Jensen, A-E.** 2022. Byggeskik på landet. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 89–90. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Kommunens ældste bindingsværkshuse blev bygget med fodrem på stensyld. De fleste af husene var oprindeligt kalket over stok og sten, altså både over tavl og tømmer, men f.eks. på Guldborgland på det nordøstlige Lolland, blev tømmeret tjæret og tavlene udfyldt med røde ubehandlede lersten. Gavlene på Falster var oftere lodrette end på Lolland, hvor de afvalmede gavle dominerede. Ikke mindre end 35 af Danmarks 240 rytterskoler fra 1720'erne blev bygget inden for Guldborgsund Kommune. En forøget teglproduktion førte til at flere og flere nye gårde i 1800-tallet blev bygget med grundmurede ydervægge og uden særligt egnspræg. Fra 1880'erne blev den tyske trempelkonstruktion, med det mere anvendelige loftsrum, almindelig. Mere end hundrede års trafikhistorie afspejles i bygninger og anlæg i Gedser tegnet af først Nykøbing arkitekten H.C. Glahn, siden Statsbanernes arkitekter. Administrative bygninger og tjenesteboliger dominerer Langgade og Stationsvej. Den fæstningsagtige stationsbygning med to tårne, der blev tegnet af Heinrich Wenck., blev i 2012 renoveret som den nye færgeterminal, Scandlines Portalen, så den tidligere perronhal til togene, nu kan bruges som koncertsal. Flemming Bay-Jørgensen tegnede Danmarks første „subtropiske vandland“ i Ferie Park Gedser (1987), nord for lystbådehavnen. Fra luften ligner Storstrøm fængsel (2017) en pendant i landskabet til den stjerneudskiftede Skerne

// **Jensen, A-E.** 2022. Byggeskik på landet. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 90–92. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

De ældste bindingsværkshuse i Lollands landdistrikt blev bygget med fodrem på stensyld. Tavlene var oprindeligt lerkline, senere erstattet af lersten og brændte mursten. Husene på Lolland var oprindeligt kalket over stok og sten, altså både over tavl og tømmer. Senere blev tømmeret fremhævet og malet sort. Husene blev tækket med strå, typisk med skrånende gavlender, afvalmede gavle. Valmen var ofte forlænget ud over gavlmuren, til en såkaldt skyne, der fx gav læ for redskaber. Tilsvarende kunne et udskud, et mindre rum langs den ene side af huset, rumme grise, høns, brændsel eller sengesteder, alkover, i tilknytning til hovedhuset. Stine Daths hus på Magletving Møllevej tæt på Pederstrup på Vestlolland er typisk for den lollandske byggeskik i slutningen af 1700-tallet. Huset har også den holstenske syede mønning, der kom til Lolland omkring år 1900 fra Holland og Tyskland og blev egnstypisk for Lolland. Det murede byggeri uden egnspræg vandt indpas i Lolland Kommunes landdistrikter fra midten af 1800-tallet. Det var typisk murede længehuse, med strå- eller tegltag, holdt i et klassicistisk udtryk. I 1860erne kom den tyske trempelkonstruktion til Sydhavsøerne og indgik i årtier i den egns-

typiske byggeskik. De grundmurede ydervægge blev forhøjet, så loftrummet blev mere anvendeligt, mens taghældningen blev væsentlig lavere. Kristianssæde husmandsudstykning fra 1934, blev opført som rødstenshuse med en trempelbygget udlænge. Fabrikant C.F. Kiehns arbejderboliger opført 1897-1900 i Maribo som enetages gavlhuse i blank gul mur på kløvet granitsokkel dannede også skole i landsbyerne.

// **Jensen, A-E.** 2022. Maribo. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 63–69. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Landsbyen Skimminge lå midt på Lolland, hvor landtrafikken mellem Nakskov og Sakskøbing passerede mellem Nørresø og Søndersø. Erik af Pommern gav i 1416 tilladelse til oprettelse af en ny by med handelsrettigheder til understøttelse af et nyt Birgittinerkloster ved Søndersøs østbred. Maribo domkirke blev opført som klosterkirke til Maribo kloster. Klosterkirken blev domkirke, da Lolland og Falster i 1803 blev udskilt fra Fyns Stift. Maribo havde ikke selv en havn. Den nærliggende havn i Bandholm var ejet af godset Knuthenborg. Knuthenborg og Maribos købmænd begyndte at samarbejde om korneksport og vejen til Bandholm blev udbedret. I 1896-97 blev der opført en sukkerfabrik i Maribo. Mod øst blev den katolske Sankt Birgitta kirke bygget til de polske roearbejdere i 1897 i Mariagade, mens den katolske skole blev bygget i Østergade i 1916.

// **Jensen, A-E.** 2022. Nørre Alslev. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 65–67. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Al færdsel over Guldborgsund foregik med båd indtil 1867. Sundby blev nærmest en forstad til Nykøbing F. med et omfattende villakvarter og tæt-lav boligbebyggelse i midten af 1900-tallet. Frederik den IX's bro med både vej- og jernbane erstattede den gamle jernbanebro og Christian den IX's bro i forbindelse med etableringen af Fugleflugtslinjen i 1963.

// **Jensen, A-E.** 2022. Rødby. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 70–73. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Rødby kan føres tilbage til 1200-tallet. Byen blev anlagt på nordbredden af Rødby fjord med direkte forbindelse til Østersøen fra Vestergade, hvor havnen og kirken lå. Indbyggerne i Rødby havde de samme rettigheder som i købstæderne. Byen var udskibningssted for levende kvæg til nordtyske byer. I 1555 fik Rødby eneret på kvægekseksport fra Sjælland, Lolland og Falster over Østersøen. Sejløbet i fjorden sandede til og Rødbys udvikling stagnerede i 1600-tallet. Stormfloderne i 1625 og 1694 oversvømmede store dele af byen. I 1682 blev Rødby officielt købstad. Misvækst, kvægpest og en stor brand i 1774 var medvirkende til at Rødby i mange år fremstod nærmest som en stor landsby med avlsgårde omkring kirken midt i byen og med en tilsandet havn. Stormfloden i 1872 gennembrød digerne og byen blev oversvømmet. Et nyt knap fem meter højt dige mod Østersøen stod færdigt i 1878. I 1912 blev den fremskudte fiskerihavn indviet, fem km syd for Rødby. Under besættelsen blev det første spadestik taget til Fugleflugtslinjen mellem København og Hamborg over Rødbyhavn. Fugleflugtslinjen blev en realitet med indvielsen af færgehavnen i Rødbyhavn den 14. maj 1963. Befolkningstallet er faldende på trods af, at Rødby fungerer som service- og handelsby for feriebyen Lalandia grundlagt i 1988.

// **Jensen, A-E.** 2022. Sundby. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 63–65. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Al færdsel over Guldborgsund foregik med båd indtil 1867. Sundby blev nærmest en forstad til Nykøbing F. med et omfattende villakvarter og tæt-lav boligbebyggelse i midten af 1900-tallet. Frederik den IX's bro med både vej- og jernbane erstattede den gamle jernbanebro og Christian den IX's bro i forbindelse med etableringen af Fugleflugtslinjen i 1963.

// **Jensen, A-E., Søsted, K.H., Lauritsen, L.P.** 2022. Historie. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 32–51. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Guldborgsund Kommune har været befolket fra de første mennesker kom til Danmark for 15.000 år siden. Guldborgsund Kommune er særdeles rig på fund og fortidsminder fra alle oldtidens perioder. Middelalderens vejforløb og færgeoverfartssteder kan genfindes mange steder i kommunen. I sidste halvdel af 1800-aftallet aftog tilvæksten på Lolland-Falster i forhold til resten af landet. Det falsterske dige blev bygget efter stormfloden 1872. 52 omkom under oversvømmelserne på Syd-falster. Falsters 17,5 km lange dige stod færdigt i 1875 i et markant forandret landskab. I 1872 blev der anlagt jernbane fra Orehoved til Nykøbing. Det meste af industrien var landbrugsrelateret som eksempelvis sukkerfabrikkerne. Indbyggertallet steg svagt i mellemkrigstiden og under 2. verdenskrig Fugleflugtslinjen stod færdig i 1963. Vandringen fra land til by er foregået både fra Guldborgsund Kommune til landets større byområder, men også internt i kommunen, især til Nykøbing Falster. Indbyggertallet i kommunen faldt i slutningen af 1900-tallet.

// **Jensen, A-E., Søsted, K.H., Lauritsen, L.P.** 2022. Historie. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 34–55. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Lolland Kommune har været befolket fra de første mennesker kom for 15.000 år siden. Kommunen er særdeles rig på fund og fortidsminder fra alle oldtidens perioder, især gravfund fra stenalderen og bronzealderen. Middelalderens befæstninger, bavehøje, spærringer og broer er, primært strategisk anlagt på steder hvor det var muligt at kontrollere færdslen og transport af mennesker og varer til vands og til lands. I sidste halvdel af 1800-aftallet stagnerede befolkningstilvæksten på Lolland i forhold til landet som helhed. De, der ikke kunne få arbejde de lokale byer, udvandrede til København, Amerika og Australien i tusindvis. Udvandringen blev kun til en vis grad kompenseret af svenske og polske landarbejdere til roepasning. Rødby fjord og Nakskov fjord blev igennem 1800-tallet forsøgt afvandet, inddiget og inddæmmede fra Østersøen. Store dele af Lolland blev oversvømmet under Stormfloden 13. november 1872, hvor 28 druknede. Lollands 63 km lange dige stod færdigt i 1875 i et markant forandret landskab. 600-700 mand byggede fra 1873 det store dige på Lollands sydkyst. Havnen i Rødbyhavn blev i 1908 anlagt på ydersiden af diget mod Østersøen. Sukkerroedyrkingen fik en afgørende betydning både for landbruget og for de større byer, hvor sukkerfabrikkerne blev etableret. Industrier på Lolland opstod i direkte tilknytning til landbrugets drift og til forarbejdning af landbrugsprodukter som bryggerier, dampmøller, mejerier og slagterier.

Vandringen fra land til by fortsatte for Lolland Kommunes vedkommende igennem hele 1900-tallet, både fra landdistrikterne ind til kommunens byer og fra kommunen som helhed til hovedstadsområdet og andre større danske byer. I mellemkrigstiden og under besættelsen stagnerede kommunens befolkningstilvækst Efter 2. verdenskrig blev befolkningstilvæksten endda vendt til et regulært fald i antal indbyggere. 14. maj 1963 blev Fugleflugtslinjen mellem Skandinavien og Europa. Ved Brunddragerne i Saksfjed inddæmningen blev de første små primitive sommerhuse opført i 1920'erne og 1930'erne. Vinteren 1930 var 50% af arbejderne i Nakskov arbejdsløse. Flere tusinde arbejdere deltog i 1. maj demonstrationerne i 1931. Det endte med direkte kampe mellem demonstranter og politi i Nakskov. Åndssvageforsorgen købte i 1928 store dele af Rødbyhavn. Byens store jernskibsværft med arbejder- og funktionærboliger var krakket efter 1. verdenskrig og bygningerne stod tomme. I 1960'erne havde Rødbygård 900 beboere og 560 ansatte. Under besættelsen var der ofte kampe i luftrummet over Lolland. 34 fly styrtede ned over land eller i vandet tæt på kysten. Lolland kommunes indbyggertal faldt i slutningen af 1900-tallet. Tilbagegangen i landområderne var voldsom. Nakskov og Maribo bibeholdt dog deres status som kommunens største byer med lige under halvdelen af kommunens befolkning.

// **Jensen, A-E., Søsted, K.H., Lauritsen, L.P.** 2022. Nakskov. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 57–52. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Nakskov blev anlagt i 1200-tallet i bunden af Nakskov fjord med ved Halsted ås udmunding midt i et frugtbart landbrugsland. Købmandsgårdene lå langs stræderne fra havnen mod vest til den højere liggende bykirke fra første halvdel af 1200-årene mod øst. Byens ældste bevarede købstadsprivilegier er fra 1266. Byen lå strategisk for søfart og handel i den vestlige Østersø. Nakskovs omfattende befæstning med anlæggelse af volde og grave i 15- og 1600 tallet fastlagde byens

udstrækning frem til midten af 1800-tallet. Nakskov var i flere århundreder Lollands største by. Nakskov overgav sig, da svenske tropper i februar 1658 gik over isen på Langelandsbæltet, men byen blev raseret i juli 1659. Efter 1800 blomstrede Nakskov op med istandsættelse af havnen, uddybning af sejløbet i fjorden og en omfattende korneksport. I 1874 åbnede jernbaneforbindelsen til Maribo og Nykøbing. Sukkerfabrikken blev anlagt i 1882-1883. Nakskov jernskibsværft blev stiftet i 1916. Industrikvarterer og nye boligkvarterer blev anlagt i en bræmme rundt om den ældre befæstningsby. I Nakskov kom det til regulære gadekampe mellem politi og militær mod arbejdere og arbejdsløse i 1931. Arbejdsløsheden var fordoblet på bare et år. Efter 2. verdenskrig fortsatte befolkningstilvæksten. Nakskov blev regionens vigtigste industriby. Byens havn blev Lollands største udskibningshavn med eksport af landbrugsvarer til England. I skibsværftets storhedstid i 1960'erne var der over 2.000 ansatte.

BEVARING/MUSEOLOGI M.M.

Ingen talte publikationer i 2022.

// **Jensen, A-E.** 2022. Kulturhistoriske museer og lokalarkiver under Kulturhistoriske museer og Kulturarv. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Lolland Kommune, 76–77. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Museum Lolland-Falster har det kulturhistoriske og arkæologiske ansvar for Guldborgsund og Lolland Kommuner. Museet er sekretariat for Museumssamrådet for Lolland-Falster, hvor en lang række af de museer, der er oprettet inden for kommunen siden 1970'erne mødes. Stadsarkivaren fungerer som arkivkonsulent for kommunens lokalhistoriske arkiver. Arkiverne arbejder desuden sammen i LASA, Lokalarkiver i Sydøstdanmark, etableret i 1977.

// **Jensen, A-E.** 2022. Kulturhistoriske museer og lokalarkiver under Kulturhistoriske museer og Kulturarv. In N. Elers Koch (ed) Trap Danmark - Guldborgsund Kommune, 74–75. Gad: Trap Danmark.

fastansat medarbejder

Museum Lolland-Falster er det statsanerkendte kulturhistoriske museum på Lolland-Falster med kulturhistorisk og arkæologisk ansvar for Guldborgsund og Lolland Kommuner. Museet er sekretariat for Museumssamrådet for Lolland-Falster, hvor en lang række af de ikke statsanerkendte museer, der er oprettet siden 1970'erne mødes. Arkiverne i Guldborgsund Kommune arbejder sammen i Guldborgsund Arkivråd, etableret i 2007 og i LASA, Lokalarkiver i Sydøstdanmark etableret i 1977.

ANDRE

Schaltz, U. 2022. Historie fortælles på kirkegården. Anmeldelse. Kirkegårdskultur 2022–2023: 106–108.

fastansat medarbejder